

Neila żydowskiej Warszawy – ostatnia modlitwa Jom Kipur

W związku z przypadającym obecnie okresem Dziesięciu Dni Pokuty, jaki trwa od Rosz ha-Szana (Żydowski Nowy Rok) do Jom Kipur (Dzień Pojednania), warto zastanowić się nad wyzwaniami, z którymi musieli mierzyć się w tym okresie Żydzi zamknięci w warszawskim getcie.

Po zajęciu Warszawy przez Niemców we wrześniu 1939 r., publiczne odmawianie modlitw zostało zakazane. Wkrótce, już po utworzeniu Generalnego Gubernatorstwa, okupanci wprowadzili rozporządzenia, na mocy których zamknięto synagogi, zakazano sprawowania kultu, a także uboju rytualnego. Mimo to wielu Żydów nadal organizowało i regularnie uczestniczyło w nabożeństwach modlitewnych i w miarę możliwości podtrzymywało swoje tradycje. W niespełna rok po utworzeniu getta warszawskiego, w 1941 r. trzy największe synagogi znajdujące się na jego terenie – Wielka Synagoga na Tłomackiem, Synagoga im. Małżonków Nożyków oraz Synagoga Moriah na ul. Dzielnej – otrzymały oficjalną zgodę na ponowne otwarcie na czas świąt. W swoim dzienniku (10 października 1941 r.) Chaim Kapłan, kronikarz getta, opisywał nabożeństwa organizowane w naprędce przygotowanych salach do modlitwy wielu prywatnych budynkach. Zgodnie z jego wspomnieniami, były one wypełnione po brzegi osobami chcącymi brać udział w modlitwach. Stanowiło to wyraźny kontrast w stosunku do tego jak obchodzono Jom Kipur w następnym, 1942 roku.

To właśnie latem tego roku masowe deportacje z Warszawy do obozu zagłady w Treblince zdziesiątkowały ludność getta. Na terenie getta niewiele pozostało rodzin, które wówczas nie ucierpiały. Setki tysięcy Żydów z warszawskiego getta zostało zamordowanych w Treblince, a pozostali przy życiu musieli każdego dnia mierzyć się z tą tragedią.

Dr Hillel Seidman w Dzienniku z getta warszawskiego pod datą 21 września 1942 r. w sposób

szczegółowy i niezwykle emocjonalny relacjonuje modlitwy odmawiane podczas ostatniego święta Jom Kipur w getcie warszawskim.

Pomimo wydanego przez Niemców nakazu kontynuowania prac w Dniu Pojednania, Żydzi znaleźli sposób, aby go obejść. Szopy organizowały własne nabożeństwa, podczas których Żydzi modlili się ze złamanym sercem i wielką pobożnością. W szopie Hallmanna, jednym z wielu znajdujących się w getcie, modły prowadził światowej sławy chazan (kantor) Gerszon Sirota.

Według Seidmana już w latach poprzedzających wybuch wojny jego głos stał się słabszy, pozbawiony dawnego tembru. Jednak pomimo zaawansowanego wieku w trakcie nabożeństwa prowadzonego w Jom Kipur w 1942 roku, w tak trudnych warunkach, jego głos w zadziwiający sposób powrócił do dawnej mocy i uroku, doprowadzając zgromadzonych do łez. „Mała sala była wypełniona po brzegi, ale słodki, melodyjny głos Sirotę zachwylił wszystkich, gdy błagał: *Umalei miszaloseinu* („Wysłuchaj naszych błagań”)... Sposób, w jaki wypowiedział ostatnie słowo – *rachamim* („z miłosierdziem”), odzwierciedlał jednocześnie szloch dziecka i rozpaczliwy krzyk dorosłego człowieka. W tym słowie rozbrzmiewało echo głosów wszystkich tych, którzy byli sadystycznie prześladowani i brutalnie mordowani.” Pisał Seidman.

Szczególnie wzruszający był moment, gdy Sirota załamał się, śpiewając tradycyjną pieśń *Avinu Malkeinu* (Ojcze nasz, Królu nasz): „Działaj na rzecz tych, którzy zostali zabici w Twoim świętym imieniu! Ojcze nasz, Królu nasz... Działaj za tych, którzy zostali zabici w imię Twojej jedności! Ojcze nasz, Królu nasz...Działaj przez wzgląd na tych, którzy przeszli przez ogień i wodę, aby uświęcić imię Twoje!”. Słowa tej starej modlitwy oddawały ból i rozmiar tragedii, którą odczuwali wszyscy tam obecni, i przeszywały duszę słuchaczy. Szlochając, wierni wspominali ukochane rodziny i krewnych. To już nie była abstrakcyjna hebrajska modlitwa, lecz prawdziwa i gorzka refleksja nad doznaną stratą.

Seidman opisywał, jak podczas odmawiania ostatnich modlitw w Jom Kipur z rabinem Menachemem Ziemką, jego znajomy – Pinchas Wasserman – będący członkiem zarządu Judenratu, poinformował go o „akcji” w szopie Schultza przy ulicy Nowolipie 42. Opisywał, jak z okna budynku Judenratu przy ulicy Zamenhofs 19 widział Żydów prowadzonych na

Umschlagplatz. Mimo późnej pory, i tego że było już ciemno, twierdził, iż rozpoznał niektórych z nich, w tym rabina Meira Altera, pierworodnego Gerer Rebe „ubranego w zwykłe ubranie robocze i najwyraźniej pogrążonego w myślach” z Icchakiem Eisnerem, zięciem rabina Meira, Wolfem Landauem oraz jego żoną i bliźniakami.

Były to ostatnie obchody Jom Kipur w getcie i jeden z ostatnich przejawów tradycji w żydowskiej Warszawie. Chazan Gerszon Sirota zginął podczas powstania w getcie warszawskim w 1943 r.

rabin David Berman

(Cytaty, zob. The Warsaw Ghetto Diaries [Dziennik z getta warszawskiego], dr Hillel Seidman. Targum Press, 1997).

Autor: rabin David Berman

Data publikacji: 2021-09-14

Data wydruku: 2023-05-23 16:24

Źródło: <https://1943.pl/artukul/neila-zydowskiej-warszawy-ostatnia-modlitwa-jom-kipur/>